

3. Михайленко Олена Миколаївна. Адаптація потенціалу торговельних систем до потреб регіонального ринку [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.00.05 / О. М. Михайленко, Чернігівський державний технологічний університет. — Чернігів, 2010. — 16 с.

4. Статистика: Підручник / С. С. Герасименко, А. В. Головач, А. М. Єріна та ін.; За наук. ред. д-ра екон. наук С. С. Герасименка. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2000. — 467 с.

5. Мінімальна місячна та погодинна заробітна плата в Україні. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://mojazarplata.com.ua/ua/main/minimum-wage/minimum-zarplata>.

6. Профіль гідної праці в Україні. — Під редакцією Івашкевича В. В., генерального директора Інституту розвитку соціального страхування та

Metadata, citation and

of Vadym Hetman Kyiv National Economic University

шляху до соціального залучення. — Авторський колектив: Е. Лібанова, Ю. Левенець та ін. — Програма розвитку Організації Об'єднаних націй в Україні. — 123 с.

8. От трансформации — к обществу для всех. Региональный доклад о человеческом развитии. Авторы: Бранка Анджелкович, Андрей Иванов, Шейла Марни, Дочо Михайлов, Сюзанн Милшер, Михаил Пелях, Татьяна Перич, Севинч Ренде, Макс Спор, Пол Стаббс, Шарбану Таджбахш. — Региональное бюро ПРООН по странам Европы и СНГ. — Братислава, 2011. — 132 с.

9. Задорожна С. М. Проблеми гідної праці в Україні. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2010_46/3.htm.

Статтю подано до редакції 17.05.12

УДК 331.101.262

І. В. Петенко, д-р екон. наук, проф.,
зав. кафедри управління персоналом та економіки праці,

А. В. Петенко, канд. екон. наук,
доцент кафедри УПЕП,
Донецький державний університет управління

СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

АННОТАЦІЯ. В статті обоснована необхідність науково обоснованої економічної оцінки втрат капіталу здоров'я, що передбачає комплексний аналіз системи «человек — соціо-еколого-економічна середовище», лежачий в основі методики економічної оцінки екологічно обумовлених втрат здоров'я як імперативного інструмента забезпечення екологічно збалансованого економічного інноваційного розвитку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: людський капітал, екологічне середовище, соціальна політика, капітал здоров'я, інвестиції, соціально-економічний розвиток

АНОТАЦІЯ. У статті обґрунтовано необхідність науково обґрунтованої економічної оцінки втрат капіталу здоров'я, що припускає комплексний аналіз системи «Людина — соціо-еколого-економічне середовище», що лежить в основі методики економічної оцінки екологічно обумовлених втрат здоров'я як імперативного інструменту забезпечення екологічно збалансованого економічного інноваційного розвитку.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: человеческий капитал, окружающая природная среда, социальная политика, капитал здоровья, инвестиции, социально-экономическое развитие

ANNOTATION. The article is devoted to the problem of the ecological factor accounting in the human capital appraisal. The necessity of the scientifically grounded economical appraisal of the harm to the health capital supposes the development of the methodic of economical appraisal of the harm to the health capital as the imperative instrument of reaching the sustainable innovative development on the basis of complex «human — social-ecological-economic environment» system analysis.

Key words: human capital, ecological environment, social policy, capital of health, investment, socio-economic development

Постановка проблеми. Зростання частки людського капіталу в структурі національного багатства веде до необхідності формування принципово нової стратегії державної соціальної політики, спрямованої на соціальний розвиток, на відтворення людського капіталу і розвиток людського потенціалу нації. Тільки підвищуючи якість життя, міняючи вимоги до особових якостей людини, держава і суспільство можуть підвищити якість людського потенціалу, від якого в сучасних умовах у першу чергу залежить рівень соціально-економічного розвитку держави.

В умовах низької народжуваності і високої смертності населення особливу соціальну значущість придбаває збереження і охорона здоров'я населення. Саме здоров'я нації разом з демографічними процесами чинить вирішальну дію на величину і якість людського капіталу. Принциповою особливістю людського капіталу є успадковний характер з позицій освіти, культури і, в першу чергу, здоров'я попередніх поколінь.

Аналіз останніх джерел і публікацій. В економічних дослідженнях другої половини ХХ століття і останніх років питання ролі людини в процесах економічного і суспільного розвитку в

цілому приділяється особлива увага. Значний вклад у розвиток теорії людського капіталу внесли дослідження багатьох сучасних науковців: В. Антонюк, Д. Богиня, О. Бородіна, О. Грішнова, С. Дятлов, Р. Капелюшніков та ін.

Стрімке посилення впливу людського капіталу на економічний розвиток зумовило появу концепцій «інтелектуальної економіки» і «суспільства знань». Роль інтелектуалізації управління, як стратегічного чинника економічного розвитку, досліджена в працях О. Амоші, В. Гейця, А. Чухна, А.Бутника-Сіверського, Т. Стюарта.

Науковці України інтенсивно працюють над проблемами концептуального, інституціонального, науково-методичного забезпечення розвитку людського потенціалу, оптимізації професійної самовизначеності громадян, шляхи вирішення яких викладені у дослідженнях Б. Данилишина, Т. Кір'ян, А. Колота, Е. Лібанової, Л. Лісогор, Н. Лук'янченко, Ю. Маршавіна, І. Назімова, О. Новікової, С. Пірожкова, Л. Шамільової, Л. Шаульської, В.Хромова й інших учених [1].

Мета статті — обґрунтувати необхідність екологізації людського капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Можна дати наступне розгорнуте визначення людського капіталу: людський капітал сформовані в результаті інвестицій і накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здатностей, мотивації, які ведуть до росту кваліфікації працівника, раціонально використовуються в тій або іншій сфері громадського відродження, сприяють росту продуктивності і якості його праці і ведуть до росту заробітків цієї людини [2]. За оцінками вітчизняних і зарубіжних фахівців, відразу після чинника науково-технічного прогресу чинник якості людського капіталу обумовлює значною мірою ріст продуктивності праці, причому вплив цього чинника постійно зростає.

У значно меншій мірі розроблена проблема моделювання капіталу здоров'я як складовій людського капіталу. У області моделювання капіталу здоров'я виділяють моделі попиту на довголіття і вартості збільшення тривалості життя, у яких співставляються інвестиції, необхідні для продовження життя і додаткові прибутки, які можуть бути отримані в цьому випадку. У моделі попиту на здоров'я М. Гроссмана зміна запасу (капіталу) здоров'я пов'язана з інвестиціями в здоров'я і темпом зниження запасу здоров'я, що зростає з віком [3]. Модель демонструє зв'язок

індивідуальних інвестицій в здоров'я зі збільшенням тривалості життя і ефективної діяльності.

Автори роботи [4] у відомому сенсі продемонстрували вплив капіталу здоров'я на величину очікуваних довічних прибутків у Росії, зв'язавши їх з динамікою смертності в 80-х—90-х роках. Ці тенденції можна екстраполювати на ситуацію в Україні.

Таким чином, для сучасної України проблема збільшення або як мінімум збереження людського капіталу, є однією з найважливіших. У цих умовах концепція, що припускає в якості необхідної умови, а можливо і основної мети — нарощування людського капіталу, могла б виявитися корисною не лише з точки зору ідеології, але і з точки зору практичних заходів, спрямованих на поліпшення якості життя і підвищення рівня здоров'я.

В умовах напруженої соціально-економічної ситуації, при низьких прибутках державного бюджету витрати на соціальну сферу (вкладення в людський капітал) невеликі. Доля витрат державного бюджету на соціальну сферу з розрахунку на душу населення почала скорочуватися в 1990-х роках. У той же час числені дослідження показують, що складна соціально-економічна ситуація в країні безпосередньо відбилася на динаміці здоров'я населення, рівні і якості життя. По найпесимістичнішим демографічним прогнозам до 2050 року Україна може втратити 10 млн населення, погіршення здоров'я несприятливо позначиться на трудовому потенціалі [5].

Саме з цих причин важливо, на наш погляд, оцінити масштаби втрат людського капіталу і зокрема капіталу здоров'я в нашій країні і її регіонах. Економічним вираженням втрат капіталу здоров'я можна вважати збиток здоров'ю [6]. Економічні аспекти втрат здоров'я населення пов'язані з зниженим кількості виробленої продукції, дезорганізацією виробництва при масовій захворюваності, витратами на медичне обслуговування захворілих, виплатами по лікарняних листках, оплатою пенсій по інвалідності і у зв'язку з втратою годувальника, змістом будинків інвалідів і інтернатів для дітей-інвалідів.

Збільшення капіталу здоров'я як частини людського капіталу має три вираження: медико-демографічне (зниження показників захворюваності, інвалідності і смертності), екологічне (зниження забруднення довкілля) і економічне (збільшення випуску продукції) [7]. Зменшення капіталу здоров'я пов'язане з погіршенням здоров'я населення, і відповідно, з підвищенням витрат на лікування і ростом показовий упущеної вигоди за недовиробленням ВВП.

У сучасних умовах, зважаючи на деклароване владою прагнення зробити головним пріоритетом внутрішньої політики соціальні проблеми, очевидна необхідність економічного обґрунтування інвестицій в соціальну і екологічну сфери [8]. Питань, що встають у ході такого обґрунтування, багато: це і визначення об'ємів інвестицій, і завдання оцінки економічного збитку здоров'ю в результаті забруднення довкілля, і визначення вигоди від підвищення рівня здоров'я населення. Розробники Державної стратегії реформування і розвитку індустрії здоров'я в Україні підкреслюють, що реалізація даної стратегії повинна, здійснюватися через систему конкретних заходів, що робляться на основі аналізу якісних і кількісних показників екологічних, медико-демографічних, медико-виробничих, макроекономічних та ін.

Особливу актуальність придбавають проблеми вироблення довгострокової стратегії гармонізації еколого-економічних інтересів збалансованого розвитку як необхідного базису для отримання адекватної оцінки якості людського капіталу і зокрема еколого-економічного збитку здоров'ю населення. Проблема оцінки економічної ефективності соціально-екологічної політики в нашій країні така ж важлива, наскільки погано розроблена. При цьому аналіз еколого-економічних процесів, зокрема оцінка збитку здоров'ю населення від забруднення природного довкілля, може стати важливим етапом економічного обґрунтування того або іншого варіанту соціально-економічного розвитку [8].

Превентивні заходи у боротьбі з екологічними погрозами завжди ефективніше, ніж боротьба з наслідками, тому залишковий принцип фінансування природоохоронних заходів часто призводить до посилення «екологічних погроз» спочатку на локальному, а потім на регіональному і глобальному рівнях. Вирішення конфлікту — інтегрована система гармонізації еколого-економічних інтересів збалансованого розвитку базується на формуванні Парето-оптимальної динамічної стратегії, концептуальній перебудові парадигм економічної, соціальної і екологічної політик, що припускає усебічний аналіз взаємодії екологічних, економічних і соціальних чинників суспільного розвитку, дослідження глибинних еколого-економічних процесів і розробку на цій основі теоретичних і практичних принципів еколого-економічної стабілізації.

Реалізація методологічних принципів при теоретичному аналізі можливостей гармонізації інтересів екологічно безпечного економічного розвитку визначила наступні пріоритетні напрями: екологозбалансована реструктуризація економіки, підтримка

інноваційного розвитку; зміна інвестиційної політики у напрямі еколого-безпечних пріоритетів; створення екологонесуперечливих систем податків, кредитів, субсидій, торгових тарифів і мит; чітке визначення прав власності на, природні ресурси; демонополізація; реструктуризація банківських структур і ринку капіталу, що повинне сприяти створенню інноваційних форм фінансування природоохоронної діяльності — екологічних банків, екологічних фондів, страхових систем; адекватний облік збитку від забруднення довкілля в економічних показниках, при ухваленні економічних рішень, економічна оцінка збитку.

Негативні еколого-економічні тренди можуть стати важливим аргументом для осіб, що приймають рішення, для корекції економічної політики, тобто пріоритет економічної політики по використанню природних ресурсів має бути доповнений пріоритетом екологічної політики по забезпеченню підвищення цінності природних ресурсів, включаючи здоров'я середовища і здоров'я людини. Це дозволить не лише зберегти природні ресурси, але й отримати більший ефект від їх раціонального використання.

У соціальній сфері доцільне збільшення інвестицій в науку, освіту, охорону здоров'я, інноваційний розвиток, створення спеціальних фондів. У економічному плані це припускає використання комплексу механізмів, заснованих, перш за все, на оцінці загальної цінності природних ресурсів. Такі оцінки потрібні не лише для підвищення вартості ресурсів, але і для вибору вірних управлінських рішень. У області права це означає впровадження заходів по забезпеченню попередження і компенсації екологічної шкоди, при чіткому розмежуванні повноважень в області екологічного контролю на державному, регіональному і територіальному рівнях.

Висновки з дослідження. Для переходу до екологічно збалансованого економічного розвитку очевидна необхідність компенсації виснаження природного капіталу за рахунок росту інвестицій у людський і фізичний капітали. У практичному плані доцільно різке збільшення інвестицій у науку, освіту, охорону здоров'я, інноваційний розвиток, створення спеціальних фондів, які є у багатьох країнах світу.

Література

1. Хромов М. І. Роль людського капіталу в процесах економічного розвитку / М.І. Хромов // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморс-

кого економічного співробітництва і ГУАМ: Сб. научн. тр. — Стамбул—Донецьк, РФ НИСИ в г. Донецьке, 2010. — С. 202—206.

2. Чорна О. А. Сутність категорії «людський потенціал» / О. А. Чорна // Проблеми підвищення ефективності функціонування підприємств різних форм власності; НАН України; Ін-т эк. пром. — Донецьк, 2007. — С. 329—341.

3. Шутов М. М. Економічний потенціал здоров'я населення регіону / М. М. Шутов // Економіка і право. — 2001. — № 1. — С. 19—23.

4. Лазарева Е. І. Економетричний вибір стратегічних пріоритетів регіональної політики по укріпленню екологічного здоров'я населення / Е. І. Лазарева, А. Ю. Пашкова // Екологія. Економіка. Інформатика. — Ростов н/Д.: Изд-во СКНЦ ВШ. — 2005 — С. 103—106.

5. Земля тривоги нашої: Донецька область: національна доповідь про стан навколишнього середовища. — К., 2001. — 56 с.

6. Шутов М. М. Економічний потенціал здоров'я населення регіону / М. М. Шутов // Економіка і право. — 2001. — № 1. — С. 19—23.

7. Андреева Н. Н. Екологоорієнтовані інвестиції в системі забезпечення ресурсо-екологічної безпеки / Н.Н. Андреева, С.К. Харичков. — Одеса: Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України, 2000. — 196 с.

8. Буркинський Б. В. Екологізація політики регіонального розвитку / Б. В. Буркинський, Н. Г. Ковалева. — Одеса: Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України, 2002. — 328 с.

Статтю подано до редакції 22.06.12

УДК 331.108.242:005.6

В. М. Петюх, канд. екон. наук, проф.,
О. І. Ільницька, канд. екон. наук, доц.,
кафедра управління персоналом та економіки праці,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ ПРИЧИН ВИСОКОЇ ПЛИННОСТІ КАДРІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто методичні підходи до діагностики причин плинності кадрів з використанням інструментів методологій вирішення проблем менеджменту якості. Розроблено практичні рекомендації до використання деревовидної діаграми для постановки та формулювання проблеми високої плинності кадрів, причинно-наслідкової діаграми Ісікави для аналізу зазначеної проблеми та діаграми Паретто для інтерпретації результатів цього аналізу.